

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

СИЛАБУС

навчальної дисципліна

МОВА І РЕЛІГІЯ

Вибіркова

Освітньо-професійна програма „Українська мова і література“

Спеціальність – 035.01. Філологія

**Галузь знань 03.Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти – магістерський
Мова навчання – українська**

Розробник: професор, доктор філологічних наук Скаб Марія Василівна

Профайл викладача http://philology.chnu.edu.ua/?page_id=763

Контактний тел. 050 144 89 77

E-mail: mv.skab@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації Очні консультації: понеділок з 14.00 до 16.00.

Онлайн-консультації: за домовленістю зі студентами.

1. Курс „Мова і релігія в системі наукових досліджень“ має велике пізнавальне і світоглядне значення: розширює уявлення студентів про формування та функціонування мови, стосунки мови і релігії, поглиблює розуміння важливості мови в організації життєдіяльності людини і суспільства, механізмів мовної концептуалізації й категоризації.

2. Мета навчальної дисципліни – дати студентові знання із проблеми стосунків мови, зокрема української мови, та релігії в різних аспектах: основні етапи формування релігійного світогляду українців; теолінгвістика як окрема дисципліна; лексика та фразеологія української мови, у якій знаходимо відбитки язичницьких вірувань; упровадження християнства на Русі та його вплив на українську мову; основні етапи формування українських релігійних термінів; історія формування релігійного стилю української мови, мовні засоби його вираження та проблеми унормування; церковнослов'янська мова як мова культу та її вплив на українську мову; місце релігійної лексики в українській літературі різного часу та її стилістичні функції; переклади Святого Письма українською мовою та їх роль у формуванні української літературної мови (вплив Біблії на образну систему української мови, її лексичний та фразеологічний склад); сучасні методи дослідження сакрального у мові.

Завдання курсу – навчити студентів розуміти важливість релігії в історії формування та функціонування української мови, бачити та аналізувати лексику та фразеологію на позначення релігійних понять, визначати лексичні, граматичні та стилістичні засоби релігійного стилю; характеризувати роль релігійної лексики в українській літературі різного часу: давній, новій (XIX – поч. XX ст.; радянська література і література діаспори; порадянська література), визначати її основні стилістичні функції; виховувати у студентів любов до рідної мови, високі фахові якості філолога-дослідника.

3. Пререквізити: „Вступ до мовознавства“, „Сучасна українська літературна мова“, „Українська діалектологія“, „Історія української літературної мови“, „Основи мовознавчих досліджень“.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-5. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК-9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Фахові компетентності (ФК)

ФК-1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК-5. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

ФК-9. Здатність обґрунтовувати результати магістерського дослідження в різних формах наукової комунікації (на засіданнях наукового гуртка, під час наукових або науково-практичних конференцій, у публікаціях філологічного спрямування).

ФК-12. Здатність чітко визначати й ідентифікувати мовознавчі напрями та школи; виокремлювати та кваліфікувати наукові проблеми в галузі лінгвістики.

4. Результати навчання.

ПР-2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПР-7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

ПР-11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

ПР-13. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцем, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

ПР-15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні етапи формування релігійного світогляду українців;
- теолінгвістику як окрему мовознавчу дисципліну;
- лексику та фразеологію української мови, у якій знаходимо відбитки язичницьких вірувань;
- особливості упровадження християнства на Русі та його вплив на українську мову;
- основні етапи формування словникової бази українських релігійних термінів;
- історію формування релігійного стилю української мови, мовні засоби його вираження та проблеми унормування;
- місце церковнослов'янської мови як мови культу в Україні та її вплив на українську мову;
- місце релігійної лексики в українській літературі різного часу та її стилістичні функції;

- переклади Святого Письма українською мовою та їх роль у формуванні української літературної мови (вплив Біблії на образну систему української мови, її лексичний та фразеологічний склад);

- сучасні методи дослідження сакрального у мові;

уміти:

- працювати з текстами давньої чи сучасної української мови, знаходити в них слова та вирази, які засвідчують язичницькі та християнські уявлення українців;

- аналізувати лексику та фразеологію української мови, у якій знаходять відображення язичницькі та християнські уявлення українців;

- характеризувати особливості релігійного стилю української мови;

- аналізувати роль біблійної лексики та фразеології в різних стилях української мови.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1 Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни „Мова і релігія в системі наукових досліджень“												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			Кредитів	Годин	Лекції	Практичні	Семинарські	Лабораторні	Самостійна робота	індивідуальні		
Денна	1	1	4	120	30	15				69	6	Залік
Заочна												

5.2 Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	Усього	Зокрема					Усього	Зокрема					
		л.	П	Лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Основні етапи формування релігійного світогляду українців та їх відображення в лексичному та фразеологічному складі української мови.													

Тема 1. Вступ. Предмет, завдання та значення курсу. Основні етапи фор-мування релігійного світогляду українців. Теолінгвістика як окрема дисципліна.		4	2		2	6						
Тема 2. Язичництво й українська мова.		4	2			8						
Тема 3. Християн-ство й українська мова.		4	2			8						
Тема 4. Релігійний стиль української мови.		2	2			8						
Разом за змістовим модулем 1		1 4	8			30						
Змістовий модуль 2. Вплив церковнослов'янської мови та Біблії на українську мову.												
Тема 5. Церковно- слов'янська мова як мова культу та її вплив на українську мову.		4	2		2	10						
Тема 6. Релігійна і церковнослов'янс ька лексика в худож-ньому стилі україн-ської мови.		2	2			9						
Тема 7. Біблія та українська мова.		6	2			14						
Тема 8. Когнітивне вивчення		4	1			6						

сакральної сфери.												
Залікова робота					2							
Разом за змістовим модулем 2		1 6	7			39						
Усього годин		3 0	1 5			69						

5.3 Зміст завдань для самостійної роботи

н/п	Назва теми	Кількість годин
	Вступ. Предмет, завдання та значення курсу. Основні етапи формування релігійного світогляду українців. Теолінгвістика як окрема дисципліна. Опрацювати: Скаб М. В. Основні напрями дослідження взаємодії української мови і сфери сакрального: здобутки і перспективи. <i>Науковий вісник Чернівецького університету</i> : зб. наук. праць. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 506–508: Слов'янська філологія. С. 3–10. Піддубна Н. В. Теорія теолінгвістики: феномен біблійності в українській лінгвокультурі та омовлення релігійної картини світу (аналіз дискурсивної практики ХІХ ст.): монографія. Харків: Майдан, 2019. 456 с.	6
	Язичництво й українська мова. Дібрати 10 слів та 10 фразеологізмів, у яких відображено язичницькі вірування українського народу.	8
	Християнство й українська мова. Презентувати етимологію 20 християнських термінів.	8
	Релігійний стиль української мови. Дібрати самостійно уривок релігійного тексту і охарактеризувати його мовні особливості.	8
	Церковнослов'янська мова як мова культу та її вплив на українську мову. Опрацювати останній (стилістичний) розділ у книзі Скаб Марія. Церковнослов'янська мова української редакції: Чернівці: Технодрук, 2020. 644 с.	10
	Релігійна і церковнослов'янська лексика в художньому стилі української мови. Зробити стилістичний аналіз самостійно дібраної поезії, що містить релігійну лексику та фразеологію.	9
	Біблія та українська мова.	14

	Ознайомитися із словниками біблійних фразеологізмів української мови.	
	Когнітивне вивчення сакральної сфери. Ознайомитися із монографією Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери: монографія. Чернівці: Рута, 2008. 560 с.	6
	Залікова робота. Виконати індивідуальне дослідницьке завдання.	упродовж курсу
	Усього годин з курсу	39

5.4 Індивідуальні завдання

1. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*ставати на коліна; старий Адам; старий чоловік; стати притчею; стати, як стовп; стерти з лиця землі*).

2. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*страха ради іудейська; страх Божий; страху ради юдейського; страшний суд; стукайте і відчиняйте вам*).

3. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*стягнути з себе ветхого Адама; субота для людини, а не людина для суботи; судний день; судний дощ; суд Соломона*).

4. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*суєта суєт; Суламиф (Суламита); сурма ангола; сурма ерихонська; схилити чоло*).

5. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*таємна вечеря; таємне стане явним; творити за своїм образом і подобою; тайна сія велика єсть; текти молоком і медом; темне стало явним*).

6. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*темна вода у хмарах; тернистий шлях; терновий вінок; терновий лавр; темна вода во облацех; ті, що сподіваються на рух води*).

7. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*толците й отверзеться; треті півні; тридцять динарів; тридцять срібняків; тричі відректися*).

8. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*труба архангела; труба ерихонська; тьма єгипетська; тьма кромішня; тьма тьмуца*).

9. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*тяжка чаша; тяжкий хрест; у велемовстві нема спасіння; у костюмі Адама і Єви; у костюмі Єви*).

10. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*умивати ноги; умивати руки; упасти на добрий ґрунт; у поті лиця; у поті чола*).

11. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*у райському костюмі; усі, хто візьме меча, від меча і загинуть*;

устами немовляти; усьому свій час, і кожна річ має свою пору; усяке давання добре).

12. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (у чужому оці заскалку бачити, а в своєму колоди не помічати; фараонові худі корови; фігове дерево; фіговий листок; Хам; хамський вчинок; хамське кодло).

13. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Хай буде світло! Хай помине ця чаша! Хай станеться світло! Хіба може бути з Назарету що добре? Хіба ревуть воли, як ясла повні?).

14. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (хліб насущний; хліб чесний; хліб щоденний; хлябі небесні; ходіння по муках; ходячий труп).

15. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Хома невірний (невіруючий), Храм Божий, Хранити паче ока, Хресна путь, Христова невістка).

16. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Хто взяв меч, від меча й загине; Хто високо літає, той низько сяде; Хто дасть моїм очам потоки сліз?; Хто з вас без гріха, нехай перший на неї той каменем кине!; Хто копає яму, сам у неї упаде).

17. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Хто має вуха, нехай слухає; Хто не з нами, той проти нас; Хто не працює, той не їсть; Хто помножує пізнання, той побільшує жалі; Хто сіє вітер, пожне бурю).

18. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Цариця Савська, Царство Боже, Царство Месії, Царство Небесне, Ціломудрений Йосип, Ця таємниця велика).

19. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Час розкидати каміння і час каміння збирати, Чекати, як манни небесної; Чистий душею (серцем), Чисті й нечисті; Чи я сторож братові свого?).

20. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Чоловік Божий, Чорна зрада, Чорна сила, Чорний ангел, Чудо святої Вероніки).

21. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Шануй свого батька та матір свою; Шукайте і знайдете; Шукачі місця; Що з пороку повстало, те в порошок перейде; Що є істина?).

22. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Юда-зрадник, Юдина зрада (служба), Юдине каяття, Юдин поцілунок, Юдин срібляк).

23. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Що написав – написав; Що робиш – роби швидше; Юдіф і Олоферн; Юдоль плачу; Яблуко гріховне, Яредові (Ярідові) століття).

24. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (Явлення Христа народові, Ягня Боже, Язик прилип до піднебіння, Язик

прильне к гортані, Як вівці без пастуха, Я недостойн розв'язати ремені взуття його!).

25. Дослідницька робота на тему „Біблійні фразеологізми в українській мові“ (*Як злодій уночі, Яко тать в ноці, Які шукають місце, Як манна з неба, Як морського піску, Я написав – написав*).

Індивідуальне науково-дослідне завдання потрібно виконати у вигляді реферату, що дає можливість глибше й повніше вивчити питання. Насамперед студент повинен ознайомитись за підручниками та додатковою літературою з основними аспектами проблеми; далі скласти список джерел (не менше 10), автори яких вивчали це питання, опрацювати їх; висловити власне ставлення до тих чи тих положень авторів; у висновках подати узагальнення щодо досліджуваної проблеми; оформити реферат згідно із загальноприйнятими вимогами). Загальний обсяг реферату має становити не менше 10 друкованих сторінок (кегель – 14; інтервал – 1,5; шрифт – Times New Roman; формат – А 4; параметри сторінки: ліве поле – 3 см, праве поле – 1,5 см, зверху – 2,5 см, знизу – 2 см). Титульний аркуш оформляти за загальноприйнятими стандартами. За оформлення реферату у вигляді комп'ютерних презентацій та використання мультимедійних засобів будуть зараховані додаткові бали.

5.5 Методи навчання

У роботі використовуємо словесні, наочні та практичні методи навчання, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, практичні роботи і вправи.

Залежно від типу пізнавальної діяльності, застосовуємо методи: інформаційно-рецептивний (розвиток уваги), репродуктивний (закріплення знань, формування умінь та навичок, розвиток пам'яті, мовлення), проблемний (розвиваємо логічне мислення, формуємо інтерес до навчальної роботи), евристичний (формуємо вміння самостійно здобувати знання, сприяємо розвитку логічного мислення, виховуємо інтерес до науково-пошукової діяльності), дослідний (розвиток здібності до творчої діяльності).

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усні чи письмові (тестування, есе, реферати, творчі завдання, презентації) відповіді студента та ін. Поточне оцінювання здійснюємо за результатами двох змістових модулів на основі оцінювання знань, умінь та навичок з кожної теми на основі самостійних робіт і оцінювання ІНДЗ. З теми кожного навчального елемента пропонуємо обговорення теоретичних питань, виконання аудиторних та домашніх завдань.

З методів контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності використовуємо такі:

методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, усний залік;

методи письмового контролю: контрольні письмові роботи, тести, програмовані письмові роботи;

методи самоконтролю: самостійний пошук помилок, уміння самостійно оцінювати свої знання, визначати пріоритетні напрями власного навчального процесу, самоаналіз і т. ін.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- самостійно виконані завдання та вправи;
- індивідуальні дослідницькі завдання;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни (за шкалою ECTS та національною шкалою)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
35-49	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	незараховано (з можливістю повторного складання)
0-34	F	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Оцінки „А” („відмінно”) заслуговує студент, який виявив всебічні, систематичні і глибокі знання, за повне (90–100 балів) володіння програмовим матеріалом курсу, уміння глибоко проаналізувати текст, пояснити мовні явища, що в ньому представлені.

Оцінку „В” („добре”) отримує студент, який засвоїв навчально-програмовий матеріал у достатньому обсязі (80–89) балів), успішно виконав передбачені програмою завдання, засвідчив систематичний характер знань із дисципліни, але при конкретному аналізі допускає незначні неточності.

Оцінку „С” („добре”) ставимо за порівняно повне і загалом правильне висвітлення студентом основних питань курсу (70–79 бал), знання та вміння викласти тему, однак у відповідях студент допускає окремі похибки і неточності, які не впливають на загальну стрункість знань і свідчать про розуміння студентом теоретичного і практичного матеріалу.

Оцінки „D” („задовільно”) заслуговує студент, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі 60–69 бали, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, однак допускає у відповідях поодинокі грубі помилки.

Оцінку „E” („задовільно”) ставимо за відповіді, які хоч і свідчать про деяке знання студентом програмового матеріалу (50–59 балів), однак це знання є неповним, поверховим, студент не зовсім точно трактує поняття і терміни, допускає неточності в практичному аналізі тексту; загалом студент володіє мінімальними знаннями, які дозволяють у майбутньому виконувати свої фахові функції.

Оцінку „FX” („незадовільно”) ставимо студентові, у знаннях якого є прогалини (35–49 балів), який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не володіє науковою термінологією, не зовсім розуміє значення конкретних теоретичних і практичних питань, який, однак, прагне покращити свої знання.

Оцінку „F” („незадовільно”) отримує студент, який набрав менше 35 балів, за неправильні або надто приблизні відповіді на поставлені запитання; обсяги теоретичних знань і практичних навичок такого студента недостатні для виконання фахових обов’язків, тобто він не спроможний продовжити навчання чи приступити до професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу без додаткових занять з цієї дисципліни.

Якщо студент отримує від 50 до 100 балів, то він отримує за залік *зараховано*, якщо ж менше 50 балів, то отримує *незараховано*.

ОЦІНЮВАННЯ РЕФЕРАТІВ

- 10 балів – за відмінний зміст реферату і відмінне його оформлення,
- 9 балів – за відмінний зміст реферату і добре його оформлення,
- 8 бали – за відмінний зміст реферату і задовільне його оформлення,
- 7 бали – за добрий зміст реферату і відмінне його оформлення,
- 6 бали – за добрий зміст реферату і добре його оформлення,
- 5 бали – за добрий зміст реферату і задовільне його оформлення,
- 4 бали – за задовільний зміст реферату і відмінне його оформлення,
- 3 бали – за задовільний зміст реферату і добре його оформлення,
- 2 бал – за задовільний зміст реферату і задовільне його оформлення,
- 1 бал – за незадовільний зміст реферату і задовільне його оформлення,

0 балів – за незадовільний зміст реферату і незадовільне його оформлення.

Загальна максимальна сума балів, яку студент може набрати за курс, становить 100 балів (це сума балів за усні відповіді на заняттях, виконання практичних завдань, самостійну роботу та бали, отримані за індивідуальне завдання для заліку). При виставленні рейтингового підсумкового балу обов'язково враховуємо присутність студентів на заняттях (зокрема й на лекційних), активність студента під час практичного заняття, списування та плагіат, а також результати відпрацювання пропущених з поважної причини занять.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Залік	Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
	10	10	10	10	10	10	10		40	100

8. Рекомендована література

Основна

1. Мова і релігія: бібліографічний покажчик: навчально-методичний посібник для студентів філологічного та теологічного факультетів. укл. Марія Скаб. Чернівці: Видавничий Дім „Родовід“, 2016. 344 с.

2. Скаб М. В. Основні напрями дослідження взаємодії української мови і сфери сакрального: здобутки і перспективи. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Слов'янська філологія: зб. наук. праць. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 506–508. С. 3–10.

3. Скаб М. Вплив Біблії на українську мову: обшир, аспекти та основні проблеми вивчення. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Чернівці: Видавничий Дім „Родовід“, 2016. Вип. 772: Романо-слов'янський дискурс. С. 13–20.

4. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери: монографія. Чернівці: Рута, 2008. 560 с.

5. Скаб М. Мова церкви в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть як чинник формування національної свідомості. *Богословський вісник: наук. журнал.* № 8. Чернівці: ЧНУ, 2013. С. 8–16.

6. Скаб Марія. Церковнослов'янська мова української редакції: Чернівці: Технодрук, 2020. 644 с.

7. Скаб Марія, Скаб Мар'ян. Біблійний складник мовної картини світу гуцулів. *Вісник Прикарпатського університету.* Філологія. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2012. Вип. XXXII–XXXIII. С. 273–277.

8. Скаб М. Біблійні алюзії у збірці Богдана Мельничука „На ріках вавилонських. *Науковий вісник Чернівецького університету:* зб. наук. праць. Чернівці: ЧНУ, 2014. Вип. 732–733: Слов'янська філологія. С. 178–181.

9. Скаб М. Біблійні вислови у творах Бориса Харчука як відображення мовної картини світу волинян. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.* Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. Вип. 31. Філологічні науки. С. 139–142.

10. Скаб Марія, Скаб Мар'ян. Біблійні фразеологізми як об'єкт мовної гри в сучасній українській літературі. *Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского:* Научный журнал. Т. 25 (64). № 2 (1). Филология. Социальные коммуникации. Симферополь: Таврич. нац. ун-т имени В. И. Вернадского, 2012. С. 232–237.

11. Скаб М. В. Сакральні концепти у творах письменників діаспори. *TeKa Komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych / Polska Akademia Nauk, Oddział w Lublinie.* Lublin, 2010. Т. V. S. 142–150.

12. Скаб М. В. Ставлення суспільства до релігії і функціонування сакральних концептів. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка:* Філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. Вип. 20. С. 612–617.

13. Скаб М. В. Фразеологізми з релігійним компонентом в українських словниках. *Українська лексикографія в загальнослов'янському*

контексті: теорія, практика, типологія (м. Київ, Інститут української мови, 12–13 травня 2011 р.) / відпов. ред. І. С. Гнатюк. Київ, 2011. С. 107–114.

14. Скаб М. Функціонування релігійної та церковної лексики в радянський час: ситуація та наслідки (на матеріалі української лексеми *душа*). *Ucrainica 1: Současná ukrajinistika problémy jazyka, literatury a kultury: sborník článků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. S. 121–125.

Допоміжна

1. Бабич Н. Д. Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки: збірник науково-дидактичних праць. Чернівці: Вид. дім „Букрек”, 2009. 216 с.
2. Бабич Н. Українська мова в релігійному (конфесійному) стилі (історія, сучасний стан, перспектива). *Gatunki mowy i ich ewolucja*. Т. I. Mowy рієкно wielorakie / pod. ped. D.Ostaszewskiej. Katowice: Wyd-wo UŚ, 2000. S. 246–256.
3. Бичкова Т. С. Фонетичні і словозмінні особливості рукописних апокрифічних збірників XVII–XVIII ст. у контексті становлення української літературної мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Чернівці, 2005. 20 с.
4. Богдан С. Святе Письмо і релігійна лексика в епістолярних текстах Лесі Українки: *Бог і Божий. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*: зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 506–508: Слов’янська філологія. С. 214–223.
5. Герман К. Ф. Слова із символічними значеннями у книгах Святого Письма Старого Заповіту. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*: зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 509–511: Слов’янська філологія. С. 14–17.
6. Гошовська О. В. Структурно-семантична та етнокультурна репрезентація концепту „віра“ в українській мовній картині світу: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
7. Гуйванюк Н. Синтаксис релігійних повчань. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*: зб. наук. праць / наук.

- ред. Б. І. Бунчук. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 506–508: Слов'янська філологія. С. 17–27.
8. Гуцуляк І. Біблійна символіка в українській поезії бароко. *Біблія і культура: зб. наук. статей / за ред. А. Є. Нямцу*. Чернівці: Рута, 2000. Вип. 2. С. 138–140.
 9. Даскалюк О. Особливості передання спонукання у текстах Старого та Нового Заповіту. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук*. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 509–511: Слов'янська філологія. С. 68–73.
 10. Ковач О. Явна та прихована біблійна фразеологія у сучасних європейських мовах. *Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea / edit. K. Balázs, I. Herbil*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2016. Fnul V. Nr. 1/2016. S. 100–111.
 11. Ковтун А. А. Інноваційні процеси в українській церковно-релігійній лексиці (на матеріалі художньої прози ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова”. Івано-Франківськ, 2006. 20 с.
 12. Колесник Н. С. Сакральний онімопростір української календарно-обрядової поезії. *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць*. Чернівці, 2013. Вип. 697–699: Слов'янська філологія. С. 257–262.
 13. Куза А. Українська релігійна фразеологія: особливості функціонування в сучасному мовному просторі): автореф. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. Львів, 2016. 20 с.
 14. Мирончук О. Я. Короткий російсько-український словник церковно-релігійної лексики: проєкт [Електронний ресурс] / Київ. правосл. богосл. академія УПЦ Київського Патріархату; упорядн.: О. Мирончук. Київ, 2011. 56 с. – Режим доступу: <http://www.kda.org.ua/news/732-slovnyk.html>
 15. Німчук В., Пуряєва Н. Український „Отче наш“: Хрестоматія перекладів. Київ: Грані-Т, 2013. 228 с.
 16. Огієнко І. Історія церковнослов'янської мови: короткий науково-популярний нарис. Варшава: Друк. Синодальна, 1931. 37 с.
 17. Піддубна Н. В. Теорія теолінгвістики: феномен біблійності в українській лінгвокультурі та омовлення релігійної картини світу (аналіз дискурсивної

- практики XIX ст.): монографія. Харків: Майдан, 2019. 456 с.
18. Піддубна Н. В. Теорія теолінгвістики: феномен біблійності в українській лінгвокультурі та омовлення релігійної картини світу (аналіз дискурсивної практики XIX ст.): автореф. дис. ... докт. філол. наук. Одеса, 2020. 36 с.
 19. Попович Н. М. Відтворення давньогрецької тринітарної термінології в українській християнській богословській терміносистемі (на матеріалі перекладів догматичної християнської літератури 351–362 років): автореф. дис. ... канд. філол. наук / спеціальність 10.02.16 – перекладознавство. Одеса, 2015. 20 с.
 20. Попойлик Ю. Д. Структурно-семантичне та образно-смісловне найменування святого в сакральному й художньому дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ, 2016. 19 с.
 21. Скаб М. Біблія як лексикографічне джерело. *Біблія і культура*: зб. наук. статей / відп. ред. А. Є. Нямцу. Чернівці: Рута, 2000. Вип. 1. С. 238–240.
 22. Скаб Марія, Скаб Мар'ян. Скаб М. Дериваційні потенції біблійних крилатих слів і виразів як засіб виявлення української мовної картини світу. *Мовний простір граматики: актуальні студії*: зб. наук. праць [На честь 60-річчя член-кореспондента НАН України Анатолія Загнітка]. Донецьк: ДонНУ, 2014. С. 242–247.
 23. Скаб М. До питання про вплив церковнослов'янської мови на українську (на матеріалі семантичного простору лексеми *душа* у „Повісті временних літ”). *Біблія і культура*: зб. наук. статей / за ред. А. Є. Нямцу. Чернівці: Рута, 2005. Вип. 7. С. 412–415.
 24. Скаб М. В. До питання про вплив церковнослов'янської мови на українську (на матеріалі словотвірної проекції семантичного простору лексеми *душа*). *Південний архів. Філологічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: Вид-во ХДУ, 2004. Вип. XXIV. С. 201–205.
 25. Скаб М. В. Концептуалізація сакральної сфери в українській мові: автореф. дис. ... докт. філол. наук зі спеціальності 10.02.01 „Українська мова”. Київ, 2009. 36 с.

26. Скаб М. В. Особливості функціонування багатозначних слів із сакральними семемами в сучасній українській мові. „*Наукові записки*” *Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*: зб. наук. праць. Серія: Філологія. Вінниця: Вид-во Вінниц. держ. пед. ун-ту, 2003. Вип. 6. С. 138–141.
27. Скаб М. В., Скаб М. С. Релігійний та церковний складники концептуалізації поняття душі в українській мові. „*Rýžoviště zlata a doly drahokamů...*”: sb. pro V. Huňáčka / sestavili V. Lendělová a M. Řoutil. Praha: Karlova univerzita v Praze, Filozofická fakulta, 2006. S. 431–439.
28. Скаб М. Семантична структура слова *душа* в сучасній українській мові. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Чернівці: Рута, 2003. Вип. 170–171: Слов'янська філологія. С. 92–96.
29. Скаб М. Християнське уявлення про душу людини крізь призму української мови. *Християнство й українська мова*: Матеріали наукової конференції, 5–6 жовтня 2000 р., Київ / відп. ред. В. Німчук. Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000. С. 273–278.
30. Скаб М. С. Особливості зверненого мовлення в українських сакральних текстах. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*: зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. Чернівці: ЧНУ, 2010. Вип. 509–511: Слов'янська філологія. С. 32–40.
31. Скаб М. С. Своєрідність „тикання” у сакральному мовленні (діахронічна й синхронічна інтерпретації). *Біблія і культура*: зб. наук. статей / за ред. А. Є. Нямцу. Чернівці: Рута, 2003. Вип. 5. С. 303–306.
32. Ткач Л., Шепетюк І. Євангелійні мотиви в українській народній фразеології та в дискурсі української мемуаристики початку ХХ ст. (за щоденниками С. Єфремова). *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Чернівці: Рута, 2000. Вип. 87: Слов'янська філологія. С. 109–127.
33. Фаріон І. Вплив християнства на український антропонімікон. *Християнство й українська мова*: Матеріали наукової конференції, 5–6 жовтня 2000 р., Київ / відп. ред. В. Німчук. Львів: Вид-во Львівської Богословської Академії, 2000.

6. Інформаційні ресурси

Біблія Новий

світ. <http://www.jw.org/uk/%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97/%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%8F/> Біблія у перекладі

О. Гижі. http://www.ukrbible.com/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=658&lang=en

Біблія у перекладі Філарета. <http://www.parafia.org.ua/biblioteka/svyatopysmo/bibliya-upts-kp/knyha-proroka-isaji/#glava65>

Біблія у перекладі

П. Куліша... http://www.isuspan.com/b/Biblia_ukr_Kulish/

Біблія у перекладі І. Хоменка. <http://ukrbible.at.ua/>

Біблія у перекладі І. Огієнка. <http://ukrbible.at.ua/>